

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

Гура В.В.

**САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З КУРСУ
«МУЗИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»**

Методичні рекомендації

Спеціальність: 025 Музичне мистецтво

Галузь знань: 02 Культура і мистецтво

Суми – 2023

УДК 378.091.33 -021.464:[78:908](072.057.875)

Г95

*Друкується згідно з рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол «№ від 2023 року»)*

Автор:

В.В. Гура – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музикознавства та культурології

Рецензенти:

О. В. Єременко – доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри хореографії та музичного мистецтва Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

О.К. Зав'ялова – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри музикознавства та культурології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Гура В.В.

Г95 Самостійна робота студентів з курсу «Музичне краєзнавство»: методичні рекомендації. - Суми: ФОП Цьома С. П., 2023. – 34 с.

Методичні рекомендації «Самостійна робота студентів з курсу «Музичне краєзнавство»» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки напряму 025 Музичне мистецтво освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр».

Мета курсу – у процесі теоретичної та практичної діяльності поглибити знання про культуру Слобожанського краю, ознайомитися з музичною історією міста Суми та районних центрів області, виявити основні тенденції формування музичного середовища Сумщини в сучасний період. Завдання курсу спрямовані на формування здатності орієнтуватися в сучасних процесах музичного життя; вміння осмислювати й узагальнювати процеси в історичній ретроспекції та сучасному музичному просторі; забезпечення набуття досвіду науково-дослідної роботи та вміння працювати з архівними матеріалами.

Методичні рекомендації адресовано студентам, магістрам, аспірантам, викладачам інститутів культури і мистецтв вищих педагогічних навчальних закладів України.

УДК 378.091.33 -021.464:[78:908](072.057.875)

© Гура В.В., 2023

© ФОП Цьома С. П., 2023

© Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2023

Зміст

ВСТУП	4
Застосування інтегративного підходу в процесі викладання курсу «Музичне краєзнавство»	6
Програма навчальної дисципліни	15
Самостійна робота студентів з курсу «Музичне краєзнавство» ...	16
Методичні рекомендації до самостійної роботи	17
Завдання для самостійної роботи	20
Реферати для студентів з навчального курсу «МУЗИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»	23
Список використаних джерел.....	25
Додатки	27
Список рекомендованої літератури.....	31

ВСТУП

Музичне краєзнавство є предметом комплексу дисциплін історико-музикознавчого циклу, який спрямований на всебічне пізнання музичної культури Сумщини її минулого та сьогодення. Він включається в перелік обов'язкових навчальних дисциплін.

Предметом вивчення навчальної дисципліни виступають структурні компоненти музичної культури Сумського регіону, функції музичного мистецтва у духовному розвитку житті міста та області, умови формування, принципи та форми існування музично-творчої діяльності в контексті становлення і розвитку культурного середовища Сумщини.

Вивчення дисципліни «Музичне краєзнавство» спирається на фундаментальні знання з філософії, історії зарубіжної культури та культури України, базується на *комплексній системі історико-музикознавчого циклу дисциплін* («Історія української музики», «Історія зарубіжної музики», «Історія виконавства», «Аналіз музичних форм» та ін.). Курс «Музичне краєзнавство» забезпечує підготовку фахівців до педагогічної творчої і концертної діяльності в різних галузях музичної культури і мистецтва.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати :

- сучасні тенденції розвитку музичного мистецтва в Україні та Сумському регіоні;
- історичні умови формування Сумського музичного середовища та основні етапи становлення музичної культури Сумщини;
- закономірності та принципи формування музичного життя міста та області;
- напрями музичної діяльності Сумського регіону;
- особистостей які уславили Сумщину визначними досягненнями в галузі музичного мистецтва;
- представників виконавської, музично-педагогічної, просвітницької діяльності Сумського регіону;
- визначальні риси музичного середовища районних центрів Сумської області;

- сучасні тенденції музичного розвитку Сумщини;
- пам'ятки музичної культури Сумщини.

Вміти :

- працювати з науковими і архівними джерелами;
- осмислювати мистецькі події та їх історичне значення;
- систематизувати та узагальнювати матеріал;
- використовувати набуті знання в практичній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Музичне краєзнавство» студент має виявляти здатність до пошуку, здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт, здатність працювати автономно, здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва, здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва, здатність оперувати професійною термінологією, здатність збирати, аналізувати, систематизувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності, здатність застосовувати традиційні, інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.

Застосування інтегративного підходу в процесі викладання курсу «Музичне краєзнавство»

На сучасному етапі розбудови українського суспільства, наукової сфери та освітньої галузі актуальності набувають питання проблеми краєзнавчої освіти.

Оскільки в закладах вищої освіти питома вага належить гуманітарній складовій, розвитку практичної діяльності, організації позааудиторної роботи тощо, правління національної спілки краєзнавців України вказує на необхідність активізації краєзнавчого руху саме в університетах «краєзнавча освіта є органічною складовою змісту освіти у закладах вищої освіти і є «заручницею» всіх процесів реформування вищої освіти» [10, с. 18].

Серед завдань педагогічних університетів є підготовка висококваліфікованих фахівців, готових до постійного оновлення та поглиблення знань, інформаційного зростання, формування навиків роботи із джерелами місцевої «мікроісторії». «Батьківщина – це перш за все рідний край, місця пам'яті, що пов'язані з мікроісторією, своєрідна основа піраміди в системі патріотичної локалізації громадян (село, місто, район, область, регіон, країна)» [10, с. 18].

Музичне краєзнавство - це комплексний напрям, який базується на міждисциплінарній інтеграції: історії музики, музичної культурології, етномистецтвознавства тощо. Основне завдання курсу - осмислення досягнень численних напрямків мистецької діяльності: композиторської творчості, музичної педагогіки, музикознавства.

Використання музично-краєзнавчого матеріалу в процесі підготовки майбутнього вчителя музики є досить актуальним та ефективним засобом виховання всебічнорозвиненої, гармонійної особистості, який допоможе студенту усвідомити себе носієм великої культурно-мистецької спадщини свого народу.

Проблему інтеграції в навчальному процесі досліджували як вітчизняні так і зарубіжні вчені: Н. Гуральник, Н. Згурська, М. Махмутов, О. Олексюк, Г. Падалка, В. Розумовський, О. Рудницька, О. Савченко, О. Щолокова, М. Якименко.

Інтеграцію різних видів мистецтв в практиці художньо-естетичного виховання особистості висвітлено у працях таких

науковців як: Ю. Борев, В. Ванслов, М. Каган, М. Машенко, Л. Масол, В. Медушевський, Е. Печерська, О. Ростовський, Л. Шульга.

Проблема інтеграції мистецьких знань на основі міжпредметних зв'язків зосереджена у працях: Е. Абдулліна, Т. Крижанівської, Н. Миропольської, О. Мелік-Пашаєва, В. Неверова, Г. Савенкової.

Освітньо-виховні функції краєзнавства, його нерозривний зв'язок з освітньою галуззю досліджували видатні українські вчені та діячі української культури: Л. Гайда, Д. Багалій, М. Грушевський, О. Деміфенко, М. Дмитрієнко, М. Драгоманов, С. Захаров, М. Крачило, В. Прокопчук, П. Тронько, Ф. Шевченко, І. Франко, Д. Яворницький.

Питання краєзнавства розроблялися у працях: М. Етінгера, Т. Куперта, Є. Карпової, Н. Мещерякової, Б. Штейнпресса та інших. Саме вони заклали теоретико-практичні основи музичного краєзнавства як процесу вивчення сукупності усіх явищ музичної культури краю.

Потребують подальшого розвитку питання розробки ефективних методик підвищення якості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі інтеграційної взаємодії дисциплін; *принципів*, якими потрібно керуватися вчителю під час відбору навчального змісту музичного краєзнавства; розробка *методів* та *форм*, їх недоліки та переваги, з метою впровадження важливих надбань в практику мистецької освіти та підготовки висококваліфікованих фахівців.

Починаючи з 2001 року, краєзнавство отримало офіційне визнання. Про це свідчать офіційні документи: Указ Президента України від 23.01.2001 р. «Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні» [11], «Програма розвитку краєзнавства», затверджена Кабінетом Міністрів України від 10.06.2002 року та ін. [7].

Питання перспективи розвитку освітянського краєзнавства та його повноцінне використання у якості виховного потенціалу молоді у закладах вищої освіти, підіймалося на Всеукраїнській нараді з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» (за ініціативи Національної спілки краєзнавців України) [1, с. 5].

У Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII основною метою вищої освіти встановлено підготовку

«...конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [3].

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (наказ МОН № 641 від 16.06.15 року) зазначається: «інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу» [4].

Серед принципів патріотичного виховання є *принцип національної спрямованості*, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави [там само].

Тому краєзнавство, зокрема музичне є важливим науково-інтелектуальним інструментом, який впливає на формування та розвиток національносвідомого громадянина держави, патріота, компетентного спеціаліста з творчим та дослідницьким потенціалом.

Як засіб відродження національної культури, музичне краєзнавство, спроможне сформувати толерантне ставлення до розвитку вітчизняної культури, зацікавленість до вивчення культурних надбань, бажання займатися науково-дослідною роботою, виховати любов до рідного краю.

О. Рудницька зазначає, що освітній процес має поєднувати два основні підходи до вивчення мистецьких дисциплін: *предметний і інтегративний*. Предметний – для глибокого розуміння специфічних властивостей мистецтв, а інтегративний – для узагальнення різнопредметних елементів знань, взаємозв'язку та

систематизації. Зміст предметного навчання мистецтва слід розглядати в інтегрованому контексті як спорідненість різних елементів знань, відображення реальності розмаїтою «мовою» ліній, барв, звуків, які людина сприймає за допомогою зору, слуху та інших органів чуття і таким чином розвивати спеціальні здібності: музичні, образотворчі, акторські, хореографічні, сценічні тощо. Причому «предметно-інтегративна модель опанування мистецтв може бути реалізована у навчальний процес шляхом опанування спеціального курсу, який доповнюватиме традиційний» [7, с. 122].

«Музичне краєзнавство» – це спеціально розроблений новітній курс мистецтвознавчого циклу для студентів – майбутніх учителів музики, включений в перелік обов'язкових навчальних дисциплін, який спрямований на всебічне пізнання музичної культури краю, зокрема Сумщини, його минулого та сьогодення.

Музична культура кожного регіону України, зокрема Сумщини, містить колосальний матеріал для дидактичного використання у багатьох навчальних дисциплінах музично-теоретичної і практичної підготовки студентів, а також є потужним матеріалом для національно-патріотичного виховання студентів.

Завдання курсу «Музичне краєзнавство»: висвітлити головні етапи розвитку музичної культури Сумщини від давніх часів до сьогодення; виявити основні тенденції формування музичного середовища Сумщини в сучасний період; ознайомити студентів з музичною історією міста Суми та районних центрів області; визначити шляхи розвитку виконавського мистецтва, концертної діяльності в Сумському регіоні протягом XIX – XXI століть; узагальнити тенденції розвитку музичного мистецтва в сучасний період; з'ясувати імена визначних особистостей в галузі культури та мистецтва, визначити їх роль у формуванні музичного середовища краю; сформувати у студентів дослідницькі вміння, самостійну пошукову діяльність у вивченні історії музичної культури.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати: сучасні тенденції розвитку музичного мистецтва в Україні та Сумському регіоні; історичні умови формування Сумського музичного середовища та основні етапи становлення музичної культури Сумщини; закономірності та принципи формування музичного життя міста та області; напрями музичної

діяльності Сумського регіону; видатних особистостей Сумщини в галузі музичного мистецтва; представників виконавської, музично-педагогічної, просвітницької діяльності Сумського регіону; визначальні риси музичного середовища районних центрів Сумської області; сучасні тенденції музичного розвитку Сумщини; пам'ятки музичної культури Сумщини. Вміти: працювати з науковими та архівними джерелами; осмислювати мистецькі події та їх історичне значення; систематизувати та узагальнювати матеріал; використовувати теоретичні знання в практичній діяльності.

Можливості мистецтва колосальні. У контексті сприйняття творів мистецтва, з опорою на «універсальність» мистецької освіти, передбачається розвиток *художньої інтеграції*, замість художньої однобічності [7, с. 120].

На думку О. Олексюк, формування у майбутніх учителів музики системи інтегрованих знань нової якості не можна досягти самопливом, слід цілеспрямовано формувати у процесі фахової підготовки [6, с. 118].

Інтеграція – взаємопроникнення мистецтв, вироблення спільного підходу до їх вивчення, спосіб поліхудожнього пізнання мистецьких явищ [7, с. 130].

Розрізняють чимало видів інтеграції:

- внутрішньогалузеву
- міжпредметну
- транспредметну
- мистецьку
- художньо творчу
- пошуково-проектну
- науково-мистецькознавчу
- культурологічну та багато інших.

Інтеграція знань у галузі мистецької освіти може відбуватися на різних рівнях: теоретичному й емпіричному, міжпредметному і внутрішньопредметному, художньому і позахудожньому.

Відповідно до способів функціонування мистецтв, виокремлюють 3 основні аспекти (за О. Рудницької):

- вивчення окремих видів мистецтв;
- використання прикладів взаємодії мистецтв (інтеграція мистецтв);

- розгляд художнього синтезу (інтеграція на рівні художнього синтезу).

При цьому, провідним принципом у всіх зазначених аспектах є усвідомлення і засвоєння художньої мови, що активно впливає на уяву, асоціативне мислення, збагачення чуттєвої сфери.

Природне протиставлення поняття інтеграції – деференціація.

Деференціація – визначення відмінностей між окремими явищами, предметами, рисами особистості, видами мистецтва тощо [7, с. 129].

Завдяки використанню *міжпредметної інтеграції*, забезпеченню взаємопроникливості навчальних дисциплін різного змісту, виникає необхідність систематизувати знання студентів і спрямувати їх у єдине загально-культурологічне русло.

Принцип інтегративності вбирає цілий комплекс теоретичних та практичних знань та вмінь студента. Комплексні інтегровані знання, отримані студентами в процесі опанування змістом музично-теоретичних дисциплін, значно полегшать проходження педагогічної практики закладах загальної середньої освіти. Наприклад, на уроці мистецтва у школі, вивчаючи «взаємозалежність музики і слова», в якості музичних прикладів, можна запропонувати школярам прослухати уривки творів М. Березовського. Вивчаючи «Музику мого народу» паралельно дослідити «Музику моїх земляків».

Впровадження інтегративних прийомів та методів навчання орієнтує викладача на використання комплексних засад: синтезу теоретико-практичного, слухового, виконавського компонентів всередині кожного виду діяльності; розширення сфери самостійно-пошукової роботи майбутніх учителів музики.

Інтеграція, за словами О. Лобач «дозволяє опанувати особливе й загальне у кожному з видів мистецтв, забезпечує розкриття їхнього загального змісту, ґрунтованого на генетичній, морфологічній та функціональній єдності. Інтеграція на основі загального емоційного знаку здійснюється у процесі реального переживання, сприймання, осмислення, інтерпретації, творчого вираження, закодованих у мистецтві» [5, с. 137].

При викладанні навчальної дисципліни «Музичне краєзнавство» педагог має можливості не тільки для інтегрування

знань, а й основу для встановлення міжпредметних зв'язків. Навчальна дисципліна «Музичне краєзнавство» спирається на фундаментальні знання з філософії, історії зарубіжної культури та культури України, базується на *комплексній системі історико-музикознавчого циклу дисциплін* («Історія української музики», «Історія зарубіжної музики», «Історія виконавства», «Аналіз музичних форм» та ін.) та забезпечує підготовку фахівців до педагогічної творчої і концертної діяльності в різних галузях музичної культури і мистецтва (див. рис. 1).

Рис. 1. Міжпредметна інтеграція навчальної дисципліни «Музичне краєзнавство»

На заняттях з постановки голосу студентам можна запропонувати підготувати повідомлення про відомих співаків Сумщини: Б. Гмирю [9]; А. Мокренка; Є. Петренка та ін. В результаті ми

можемо розширити загальний та художньо-естетичний кругозір студентів, сформувавши інтерес до краєзнавчо-пошукової роботи, до поглибленого вивчення історії, культури, мистецтва, готовність сприймати нову інформацію, спираючись на кращі зразки мистецтва рідного краю, виховати почуття гордості та пошани до славнозвісних земляків.

Виходячи з потреб навчальних дисциплін та наявності дидактичного матеріалу, ми пропонуємо такі напрямки інтеграції «основного» та «привнесеного» змісту:

- 1) творчість композиторів, педагогів, хормейстерів, які народилися або перебували на Сумщині;
- 2) творчість співаків, керівники колективів, які народилися або гастролювали на Сумщині;
- 3) народні виконавці, кобзарі, лірники, фольклористи.

На основі краєзнавчого матеріалу, по кожному напрямку, ми пропонуємо інформаційні «блоки», наприклад:

1. Життєвий та творчий шлях відомих композиторів, які народилися на Сумщині: М. Березовський, Д. Бортнянський, Ю. Шапорін, А. Гусаківський, О. Стебляк, Б. Гмиря та ін.
2. Факти перебування відомих музикантів на нашій землі: С. Рахманінов, П. Чайковський, Є. Петренко та ін.

При вивченні курсу «Музичне краєзнавство» пропонуємо розглянути у якості окремих тем: «М. Березовський – наш земляк», «П. Чайковський та Сумщина», «Лебединське літо В. Рахманінова», «Справжні скарби Лебединщини – люди мистецтва» або «Сумщина в іменах» (використовуючи при цьому назву будь-якого міста) на лекційних, семінарських або практичних заняттях.

Л. Халецька пропонує детально ознайомитися з авторською шкільною програмою «Музичне краєзнавство» (Полтавщина) та методичними рекомендаціями. Ця програма адресована керівникам факультативного курсу або гуртків, вчителям музичного мистецтва, педагогам-організаторам, а також буде цікава широкому загалу поціновувачів мистецтва та патріотів Полтавського краю [12, с.3].

Матеріали музичного краєзнавства, зокрема регіональний музичний фольклор, можна використати студентам при організації дитячих фольклорних ансамблів в подальшій педагогічній діяльності; як матеріал для розшифрування та аналізу народно-

пісенного фольклору на дисциплінах «Українська народна творчість», «Сольфеджіо», «Аналіз музичних форм» тощо [2, с. 30].

З метою поглиблення, узагальнення та систематизації знань про художньо - естетичні поняття, розвитку самопізнання, самоосвіти, самореалізації, самовдосконалення, корисним для студентів буде підготовка окремих проектів, наприклад, на тему «Мистецька Сумщина». Популяризацією мистецької спадщини краю, формуванням культурних цінностей сучасного суспільства опікуються фахівці обласного науково-методичного центру культури і мистецтв [13, с. 144]. Керуючись консультаціями, порадами та рекомендаціями викладача, кожен студент може самостійно знайти інформацію про діячів мистецтва рідного краю, вивчити, записати музичні твори композиторів та виконавців рідного краю, упорядковувати диск із ними у форматі mp3, створити інформаційний довідник про діячів мистецтва та провести презентацію проекту на основі краєзнавчого матеріалу, висловивши особистісне ставлення до мистецтва, пов'язати його із сьогоденням.

Отже, в системі фахової підготовки майбутніх учителів музики, інтегрований підхід закладає основу розвитку професіоналізму за рахунок синтезу загальнокультурних, психолого-педагогічних і спеціальних музичних знань та умінь.

Спеціальний курс з музичного краєзнавства передбачає оволодіння цілого комплексу інтегрованих знань про сучасні тенденції розвитку музичного мистецтва в Україні та Сумському регіоні; історичні умови формування Сумського музичного середовища та основні етапи становлення музичної культури Сумщини; закономірності та принципи формування музичного життя міста та області; напрями музичної діяльності Сумського регіону; видатних особистостей Сумщини в галузі музичного мистецтва; сучасні тенденції музичного розвитку Сумщини тощо та умінь: систематизувати та узагальнювати матеріал; працювати з науковими та архівними джерелами; осмислювати мистецькі події та їх історичне значення.

Навчальна дисципліна «Музичне краєзнавство» інтегрує різні проблематики, цілого комплексу джерел: явищ музичної культури (регіону), яка дає змогу музиканту-краєзнавцю досліджувати архіви, матеріали музеїв, бібліотек, малодосліджені факти музичного регіонального краєзнавства.

Програма навчальної дисципліни

- Тема 1. Музичне краєзнавство: мета, предмет, завдання курсу.
Основні теми вивчення. Загальний огляд.
- Тема 2. Витоки музичної культури Сумщини.
- Тема 3. Видатні представники музичного мистецтва Сумщини та їх роль у становленні музичного мистецтва України.
- Тема 4. Глухівська співоча школа.
- Тема 5. Гаврила Головня та його роль в музичному мистецтві XVIII століття.
- Тема 6. М.С. Березовський та Д.С. Бортнянський у мистецьких зв'язках з Сумщиною.
- Тема 7. Музичне середовище міста Суми середини XIX – початку XX століття: концертне життя, становлення музичної освіти.
- Тема 8. Мистецтво кобзарів Сумщини.
- Тема 9. Музичний театр м. Ромни: історія, представники, значення.
- Тема 10. Хорове мистецтво Сумщини (Роменська хорова капела, Сумська хорова академія, капела «Сурма»).
- Тема 11. Творчість Г.М. Давидовського та його значення в контексті українсько-європейських зв'язків.
- Тема 12. Музичне життя міста Суми в роки Першої світової війни.
- Тема 13. Сумська музична школа (історія, особистості, роль у формуванні музичного середовища міста).
- Тема 14. Видатні викладачі-музиканти м. Суми
- Тема 15. Педагог, фольклорист, етнограф, громадський діяч М.Ф. Сумцов.
- Тема 16. Видатні співаки Сумщини.
- Тема 17. Лебединська, Охтирська, Недригайлівська земля – колыска оперного співу.
- Тема 18. Діяльність обласної філармонії: від створення до сьогодення.
- Тема 19. Сумський музично-драматичний театр: етапи діяльності.
- Тема 20. Сумське музичне училище та педагогічний університет – осередки музичної освіти і виконавства.
- Тема 21. Традиційна музична культура Сумщини.
- Тема 22. Т.Г. Шевченко та Сумщина.
- Тема 23. Сучасні музичні проекти на Сумщині.

Самостійна робота студентів з курсу «Музичне краєзнавство»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Музичне краєзнавство: мета, предмет, завдання курсу. Основні теми вивчення. Загальний огляд	3	4
2.	Витоки музичної культури Сумщини. Визначні особистості та їх роль у музичному мистецтві Сумщини та України.	3	4
3.	Глухівська співоча школа.	3	4
4.	Гаврила Головня та його роль в музичному мистецтві XVIII століття.	3	4
5.	М.С. Березовський та Д.С. Бортнянський у мистецьких зв'язках з Сумщиною.	3	4
6.	Музичне середовище міста Суми середини XIX – початку XX століття: концертне життя, становлення музичної освіти.	3	4
7.	Мистецтво кобзарів Сумщини	3	4
8.	Музичний театр м. Ромни: історія, представники, значення	3	4
9.	Хорове мистецтво Сумщини (Роменська хорова капела, Сумська хорова академія, капела «Сурма»).	3	4
10.	Творчість Г.М. Давидовського та його значення в контексті українсько-європейських зв'язків	3	4
11.	Музичне життя міста Суми в роки Першої світової війни	3	4
12.	Сумська музична школа (історія, особистості, роль у формуванні музичного середовища міста)	3	4
13.	Видатні викладачі-музиканти м. Суми	3	4
14.	Педагог, фольклорист, етнограф, громадський діяч М.Ф. Сумцов.	3	4
15.	Видатні співаки Сумщини	3	4
16.	Лебединська, Охтирська, Недригайлівська земля – колиска оперного співу	3	4
17.	Діяльність обласної філармонії: від створення до сьогодення	3	3
18.	Сумський музично-драматичний театр: етапи діяльності	3	3
19.	Сумське музичне училище та педагогічний університет – осередки музичної освіти і виконавства	2	3
20.	Традиційна музична культура Сумщини	2	3
21.	Т.Г. Шевченко та Сумщина	2	3
22.	Сучасні музичні проекти на Сумщині	2	3
	Всього	62	82

Методичні рекомендації до самостійної роботи

Особливе місце у навчальному процесі студентів навчання посідає самостійна робота, яка спрямована на формування практичних навичок роботи студентів зі спеціальною літературою, критичного осмислення здобутих знань і глибоке вивчення теоретичного й практичного кола проблем дисципліни.

Основні види самостійної роботи: вивчення додаткової літератури; підготовка до практичних занять; підготовка мультимедійних презентацій, підготовка до підсумкового контролю, виконання тестових завдань.

- оскільки переважну частину авторського курсу складають архівні матеріали, які не опубліковані, або частково висвітлені в окремих статтях, основним матеріалом для підготовки студентів є лекційний матеріал і рекомендована література.
- поглиблене вивчення окремих тем із застосуванням додаткової літератури, відвідуванням архівних установ підвищують оцінку з даної дисципліни.

В організації навчального процесу застосовується поточний і підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюють під час проведення практичних занять, він має на меті перевірку рівня підготовленості студентів з певних розділів (тем) навчальної програми і виконання конкретних завдань. Поточний контроль (тестування) проводиться та оцінюється за питаннями, які винесені на самостійну роботу й практичні заняття.

Підсумковою формою контролю є залік.

На залік студенти мають представити реферат на одну з пропонованих тем для самостійного вивчення, відповіді письмово на тестові питання.

Перевірка й оцінювання знань студентів здійснюється із використанням наступних форм:

1. оцінювання роботи студентів у процесі практичних занять.
2. оцінювання засвоєння питань для самостійного вивчення.
3. проведення модульного контролю.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	задовільно	
60 - 63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання

На оцінку **відмінно «А»** (90-100 балів) студент повинен:

- відвідати всі заняття з предмету;
- активно відповідати на практичних і семінарських заняттях;
- написати реферат на пропоновану тему, згідно програми предмету, на високому рівні: з дотриманням структури роботи (що містить: вступ, основну частину, висновки), викладенням сутності теми та її логічним узагальненням;
- надати правильні відповіді на всі тестові завдання;
- мати відмінні оцінки з модульного контролю.

На оцінку **добре «В»** (82-89 балів) студент повинен:

- відвідати всі заняття з предмету;
- відповідати на практичних і семінарських заняттях;
- написати реферат на пропоновану тему, згідно програми предмету, на достатньому рівні: з дотриманням структури роботи, викладенням сутності теми та не достатньо осмисленим її узагальненням;
- надати правильні відповіді не всі на всі тестові завдання;
- мати добрі оцінки з модульного контролю.

На оцінку **добре «С»** (74-81 бал) студент повинен:

- відвідати всі заняття з предмету;
- іноді відповідати на практичних і семінарських заняттях;
- написати реферат на пропоновану тему згідно програми предмету, на достатньому рівні: з дотриманням структури роботи та не достатньо осмисленим викладенням сутності теми і недосконалими висновками;
- надати відповіді не всі на всі тестові завдання;
- мати добрі оцінки з модульного контролю.

На оцінку **задовільно «D»** (64–73 бали) студент повинен:

- відвідати не всі заняття з предмету;
- іноді відповідати на практичних і семінарських заняттях;
- написати реферат на пропоновану тему згідно програми предмету, на задовільному рівні: з не дотриманням структури роботи, не достатньо осмисленим викладенням сутності теми та недосконалими її узагальненнями;
- надати відповіді не всі на всі тестові завдання;
- мати задовільні оцінки з модульного контролю.

На оцінку **задовільно «E»** (60–63 бали) студент повинен:

- відвідати не всі заняття з предмету;
- не відповідати на практичних і семінарських заняттях;
- написати реферат на пропоновану тему згідно програми предмету, на задовільному рівні: з не дотриманням структури роботи, не осмисленим викладенням сутності теми та недосконалими висновками;
- частково відповісти всі тестові завдання;
- мати задовільні оцінки з модульного контролю.

На оцінку **незадовільно «FX»** (35–59 балів) студент повинен:

- відвідати не всі заняття з предмету;
- не відповідати на практичних і семінарських заняттях;
- не написати реферат на пропоновану тему згідно програми предмету;
- частково відповісти всі тестові завдання;
- мати незадовільні оцінки з модульного контролю.

На оцінку **незадовільно «F»** (1–34 бали) студент повинен:

- не відвідувати заняття з предмету;
- не написати реферат;
- не відповісти на тестові завдання;
- мати незадовільні оцінки з модульного контролю.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1.

Тема: Глухівська співоча школа.

Мета: З'ясувати значення творчості Д.Бортнянського та М.Березовського в контексті музичного мистецтва XVIII–початку XIX століть.

Методичні поради до виконання завдання

1. Самостійно опрацювати літературу по темі заняття.
2. Оформити опрацьований текст у вигляді доповіді-виступу (7-10 хвилин). Скласти план виступу. В доповіді виділити наступні моменти: значення творчості Д.Бортнянського і М.Березовського для українського і європейського музичного мистецтва; основні напрями музичної діяльності М.Березовського та Д.Бортнянського; діяльність Глухівської співочої школи
3. 3. Прослухати хорові твори Д.Бортнянського і М.Березовського, дати їм письмову характеристику

Завдання 2.

Тема: Музичне середовище міста Суми середини XIX – початку XX століття: концертне життя, становлення музичної освіти

Мета вивчення: Виявити особливості становлення музичного середовища Сум в середині XIX на початку XX століття з позицій концертного життя, музичної освіти.

Методичні поради до виконання завдання

1. Опрацювати літературу по темі заняття.
2. В письмовому вигляді розкрити особливості музичного життя повітового міста Суми середини XIX – початку XX століть. Охарактеризувати гастрольну діяльність в Сумах у визначений період. Перелічити музикантів, які виступали в Сумах на межі

XIX–XX століть. Охарактеризувати музичне життя повітового міста в роки Першої світової війни. Проаналізувати становлення сумської музичної освіти в контексті музично-освітніх процесів України середини XIX – початку XX століть.

3. Розробити детальний план теми.

Завдання 3.

Тема: Мистецтво кобзарів Сумщини.

Мета вивчення: Виявити роль і значення кобзарського мистецтва Сумщини в контексті традиційного музичного мистецтва України. Визначити провідних кобзарів минулого і сучасності.

Методичні поради до виконання завдання

1. Ознайомитися з літературою по темі дослідження, яка є в Сумській обласній науковій бібліотеці.
2. В інтернет - джерелах знайти записи виступів кобзарів минулого і сучасності.
3. Розробити план доповіді в якій звернути увагу на: діяльність кобзарів Сумщини в контексті кобзарського мистецтва України; характерні риси діяльності С. А. Пасюги, Г. С. Кожушка та Є. Х. Мовчана; роль Є. Адамцевича у збереженні кобзарської традиції; вплив кобзарського мистецтва на формування самосвідомості українців; сучасне мистецтво кобзарів України.

Завдання 4.

Тема: Творчість Г. М. Давидовського та його значення в контексті українсько-європейських зв'язків.

Мета вивчення: Ознайомитися з творчим доробком Г. М. Давидовського. Визначити роль діяльності митця в контексті українсько-європейських зв'язків.

Методичні поради до виконання завдання

1. Опрацювати наукові джерела з теми званяття.
2. Підготувати доповідь-презентацію «Постать Г. Давидовського в контексті розвитку хорового мистецтва України».
3. У підготовці звернути увагу на наступне: значення діяльності Г. Давидовського для українського та європейського хорового мистецтва; напрями музичної діяльності Г. Давидовського (композиторство, виконавство, педагогіка); скласти перелік

творів Г. Давидовського для хору а капелла, а також хороших творів на шевченківську тематику.

Завдання 5.

Тема: Видатні співаки Сумщини

Мета вивчення: Визначити відомих представників вокального мистецтва Сумщини. Виявити їх роль і значення в становленні музичного мистецтва України.

Методичні поради до виконання завдання

1. Опрацювати літературу з теми заняття.
2. Прослухати в аудіо і відео записах відомих співаків Сумщини: Б. Гмирі, П. Белінника, В. Ялкупт, А. Мокренка, Є. Петренко.
3. Підготувати план доповіді (на 7-10 хвилин) з урахуванням наступних моментів: особливості життєдіяльності співаків, їх оперна і концертна діяльність, репертуар, гастрольна практика, державні нагороди, педагогічна робота (учні).

Завдання 6.

Тема: Видатні викладачі-музиканти міста Суми

Мета вивчення: Визначити прізвища музикантів, які зробили значний внесок в музичну освіту Сумщини. З'ясувати їх роль у становленні початкової музичної освіти та професійної музичної освіти.

Методичні поради до виконання завдання

1. Ознайомитися з літературними джерелами з теми заняття.
2. Скласти план доповіді, що включає такі пункти : діяльність викладачів-піаністів Сумської музпрофшколи на початку ХХ століття; основні етапи становлення хорової освіти на Сумщині; представників вокальної школи Сумщини; музично-освітні заклади Сум, прізвища видатних викладачів Сумських музичних навчальних закладів.

Завдання 7.

Тема: Діяльність обласної філармонії та академічного театру драми та музичної комедії ім. М.С. Щепкін: від створення до сьогодення.

Мета вивчення: Визначити історичні передумови створення концертно-театральних установ на Сумщині. Виявити основні етапи становлення, напрями діяльності.

Методичні поради до виконання завдання

1. Відвідати декілька спектаклів Сумського академічного театру драми та музичної комедії ім. М.С. Щепкіна та концертів артистів і творчих колективів Сумської філармонії.
2. Скласти і проаналізувати репертуарний перелік театру.
3. Скласти і проаналізувати репертуарний перелік філармонії.
4. Зробити письмові висновки о діяльності музично-театральних установ Сум в контексті сучасних музичних процесів.

Завдання 8.

Тема: Сучасні музичні проекти Сумщини.

Мета вивчення: Охарактеризувати сучасні музичні проекти Сумщини. Визначити їх роль і значення у формуванні мистецького середовища регіону.

Методичні поради до виконання завдання

1. Проаналізувати сучасні музичні проекти Сумщина.
2. Скласти письмовий перелік всіх відомих музичних заходів.
3. Надати письмову характеристику кожного з них.
4. Визначити їх роль і значення у формуванні Сумського музичного середовища.

Реферати для студентів з навчального курсу «МУЗИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»

Мета написання реферату полягає у розширенні і закріпленні знань з предмета «Музичне краєзнавство».

Завдання реферату :

- систематизація набутих знань;
- розвиток умінь узагальнювати та викладати думки;
- засвоєння реферативних форм наукової діяльності;
- формування способів відбору та групування інформації;
- формування умінь самостійно працювати з літературними, архівними та науковими джерелами, аналізувати й узагальнювати отримані теоретичні і практичні результати;
- набуття досвіду обробки інформації.

Об'єктами оцінювання є три складові: зміст, оформлення та усне викладення матеріалу.

Критерії оцінювання змісту:

- ступінь розкриття обраної теми;
- логічність викладення матеріалу;
- залученні різних інформативних джерел;
- рівень обґрунтованості висновків;
- ступінь самостійності роботи;

Критерії оцінювання оформлення:

- відповідність обсягу та оформлення роботи вказаним вимогам;
- посилання на використану літературу;

Критерії оцінювання усного викладу:

- вміння чітко, зрозуміло та стисло викласти зміст реферату;
- повнота, обґрунтованість відповідей на поставлені запитання;

Критерії оцінювання реферату

<i>Критерій за яким оцінюється робота</i>	<i>Максимальний бал</i>
1. Зміст роботи:	40
• ступінь розкриття теми;	10
• логічність викладення матеріалу;	10
• залученні різних інформативних джерел;	10
• рівень обґрунтованості висновків;	15
• ступінь самостійності роботи;	5
• наочність та якість ілюстративного матеріалу.	20
2. Оформлення роботи:	10
• відповідність обсягу та оформлення вказаним вимогам;	10
• посилання на використану літературу	10
3. Усна доповідь роботи:	40
• вміння чітко, зрозуміло та стисло викласти зміст реферату;	20
• повнота, обґрунтованість відповідей на поставлені запитання;	20
Всього:	100

Список використаних джерел

1. Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи. Київ, 24 травня 2018 р. / Науковий редактор О. П. Реєнт, відповідальний редактор О. А. Удод. – К., 2018. – 113 с.
2. Гура В.В. Музична регіоналістика у системі освіти // IX Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Концептуальні проблеми розвитку української культури у світлі підготовки і проведення 2012 року як року культури та відродження музеїв в Україні»: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2-3 червня 2011 р. Том I. – К.: НАКККіМ, 2011. – С.29-31.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863>
5. Лобач О.О. Інтеграція різних видів мистецтв через загальний емоційний знак. // Збірник наукових праць «теоретичні питання культури, освіти і виховання, вип. 32, КНЛУ, НМАУ, СумДПУ, 2007. С. – 134 – 137.
6. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва : Навч. посібник / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. – К. : Знання України, 2004. – С. 118.
7. «Програма розвитку краєзнавства» від 10.06.2002 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-2002-%D0%BF#Text>.
8. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
9. Сумщина Incognita. Музична епоха Бориса Гмирі <https://www.youtube.com/watch?v=DX0pFTjUHk0>
10. Удод О.А. Краєзнавча освіта у закладах вищої освіти України: стан, проблеми, перспективи. / Матеріали та документи Всеукраїнської наради з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Київ, 2018. – 113 с.

11. Указ Президента України від 23.01.2001 р. «Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35/2001#Text>
12. Халецька Л. Л. Методичні рекомендації щодо впровадження програми «Музичне краєзнавство» // Л. Л. Халецька. Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення / Полтава: ПОІППО, 2009. – 360 с.
13. Юдін М.М. Культурно-мистецька Сумщина: стан і перспективи розвитку // VIII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Національно-культурний простір України ХХІ ст.: стан і перспективи»: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2-3 червня 2010 р. – К.: НАКККіМ, 2010. – С.143-147.

Додатки

Додаток А

Теми рефератів

1. Музичне краєзнавство: мета, предмет, завдання курсу. Основні теми вивчення. Загальний огляд.
2. Витоки музичної культури Сумщини.
3. Видатні представники музичного мистецтва Сумщини та їх роль у становленні музичного мистецтва України.
4. Глухівська співоча школа. Творчість Д. Бортнянського та М. Березовського.
5. Гаврила Головня та його роль в музичному мистецтві XVIII століття.
6. П. І. Чайковський та С. В. Рахманінов у мистецьких зв'язках з Сумщиною .
7. Музичне середовище міста Суми середини XIX – початку XX століття: концертне життя, становлення музичної освіти.
8. Мистецтво кобзарів Сумщини.
9. Музичний театр м. Ромни: історія, представники, значення.
10. Хорове мистецтво Сумщини (Роменська хорова капела, Сумська хорова академія, капела «Сурма»).
11. Творчість Г.М. Давидовського та його значення в контексті українсько-європейських зв'язків.
12. Музичне життя міста Суми в роки Першої світової війни.
13. Сумська музична школа (історія, особистості, роль у формуванні музичного середовища міста).
14. Видатні викладачі-музиканти м. Суми
15. Видатні співаки Сумщини.
16. Лебединська, Охтирська, Недригайлівська земля – колыска оперного співу.
17. Діяльність обласної філармонії: від створення до сьогодення.
18. Сумський музично-драматичний театр: етапи діяльності.
19. Сумське музичне училище та педагогічний університет – осередки музичної освіти і виконавства.
20. Традиційна музична культура Сумщини.
21. Сучасні музичні проекти на Сумщині.

**Контрольні запитання до заліку з курсу
«Музичне краєзнавство»**

1. Розкрити особливості формування Сумщини як регіону. Визначити історичні умови утворення міста та етапи його становлення. Охарактеризувати напрями культурної і мистецької діяльності у період економічного розвитку міста.
2. Охарактеризувати особливості становлення музичного середовища Сумщини у XVIII– початку XIX століття. Розкрити значення театральної діяльності та церковних хорів як чинника формування місцевого музичного середовища
3. Охарактеризувати останні дослідження з історії Сумщини.
4. Охарактеризувати музичне виховання на Сумщині у дореволюційний період.
5. Розкрити особливості музичного життя повітового міста Суми в середині XIX – на початку XX століть.
6. Охарактеризувати гастрольну діяльність в Сумах у середині XIX – на початку XX століть.
7. Охарактеризувати музичне життя повітового міста в роки Першої світової війни.
8. Розкрити етапи становлення музичної освіти в місті Сумах.
9. Визначити видатних музикантів-педагогів Сум.
10. Проаналізувати становлення сумської музичної освіти в контексті музично-освітніх процесів України середини XIX – початку XX століть.
11. Визначити основні етапи становлення хорового мистецтва на Сумщині.
12. Розкрити значення творчості Д. Бортнянського і М. Березовського для українського та європейського музичного мистецтва.
13. Охарактеризувати творчий доробок Д.Бортнянського, його діяльність в Придворній співацькій капелі.
14. Визначити основні напрями музичної діяльності М.Березовського.
15. Виявити сучасні музичні проекти пов'язані з ім'ям Д.Бортнянського і М.Березовського.
16. Охарактеризувати діяльність Глухівської співочої школи.

17. Охарактеризувати культурно-історичні умови розвитку церковного співу в Україні в XVII–XVIII століттях.
18. Визначити роль Г. Головні в розвитку церковного співу XVII–XVIII століть та глухівської музичної школи.
19. Означити роль «Ірмолою» Г. Головні в контексті становлення нотодруку.
20. Охарактеризувати діяльність кобзарів Сумщини в контексті кобзарського мистецтва України.
21. Розкрити характерні риси діяльності С. А. Пасюги, Г. С. Кожушка та Є. Х. Мовчана.
22. Виявити роль Є. Адамцевича у збереженні кобзарської традиції.
23. Охарактеризувати сучасне мистецтво кобзарів України.
24. Визначити роль і значення мистецтва кобзарів у відродженні національних традицій музикування.
25. Розкрити роль і значення діяльності Г. Давидовського.
26. Визначити основні напрями композиторської творчості Г. Давидовського.
27. Назвати основні хорові твори Г. Давидовського.
28. Охарактеризувати життєвий шлях і творчу діяльність Бориса Гмирі.
29. Розкрити особливості творчості Степана Шкурата.
30. Визначити етапи формування музичного світогляду Івана Стешенка.
31. Перелічити основні періоди навчання і вокальної діяльності Владеліни Ялкут.
32. З'ясувати складові творчого феномену Петра Белінника.
33. Узагальнити діяльність співаків Сумщини.
34. Охарактеризувати діяльність викладачів-піаністів Сумської музпрофшколи на початку ХХ століття.
35. Назвати історичні етапи становлення музичної освіти на Сумщині: від приватних музичних закладів до сьогодення.
36. Означити передумови відкриття Сумської обласної філармонії та музично-драматичного театру.
37. Охарактеризувати сучасний репертуар Сумської філармонії.
38. Охарактеризувати репертуар Сумського академічного театру драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна.
39. Охарактеризувати концертне життя міста у другій половині ХХ– початку ХХІ століть.

40. Надати характеристику діяльності концертних і театральних установ міста Суми.
41. Назвати сучасні музичні проєкти Сумщина.
42. Охарактеризувати діяльність фестивалів «BACH-FEST» і «ORGANUM» в контексті відродження барокового мистецтва.
43. Визначити особливості репертуарної політики дуету «Два роялі».
44. Охарактеризувати діяльність фестивалю «Чайковський-фест» в Тростянці.
45. Визначити спрямованість конкурсу ім. М.Л.Танфелевої.
46. Назвати всі музичні проєкти сучасної Сумщини.
47. Визначити роль і місце фестивалю «Сурми України» в контексті сучасного мистецтва.
48. Сформулювати специфіку Міжнародного конкурсу «Слобожанська фантазія».
49. Дати характеристику фестивалю «Схід-рок».
50. Надати короткий огляд сучасного репертуару обласної філармонії.
51. Визначити значення творчості Б. Гмирі, П. Белінника, В. Ялкуп, А. Мокренка, Є. Петренко в музичній культурі України.
52. Охарактеризувати творчу діяльність Ю. Шапоріна.
53. Розкрити життєвий етап Т.Ф. Мюллера, пов'язаний із Сумами.
54. Охарактеризувати діяльність Роменського музичного театру в контексті театрального мистецтва України XVIII – XIX століть.
55. Визначити видатних режисерів, акторів, художників-декораторів, музикантів, що працювали в Роменському музичному театрі.
56. Означити репертуар музичного театру м. Ромни та обґрунтувати важливість діяльності роменського музичного театру в контексті музичного мистецтва України.
57. Охарактеризувати творчий доробок П.І.Чайковського та С.Рахманінова під час їх поїздок на Сумщину.
58. Розкрити сутність книги Валентини та Людмили Макарових «Сумщина в долях трьох геніїв».

Список рекомендованої літератури

Базова

1. Б. Р. Гмиря. – Київ: Музична Україна, 1972. 64 с.
2. Голубев П.В. Борис Романович Гмыря. – М.: Музгиз, 1959.
3. Іванов В.Ф. Дмитро Бортнянський – Київ: Музична Україна, 1980. 142 с.
4. Іванов В. Співацька освіта в Україні. – Київ, 1997. 288 с.
5. Корній Л. Історія української музики. В 3 т. Т. 2. Київ; Х.; Нью-Йорк, 1998. 387 с.
6. Локощенко Г. Музично-театральна культура Сумщини. Суми, 1992. 59 с.
7. Майбурова К.С. Глухівська школа півчих XVIII століття та її роль у розвитку музичного професіоналізму на Україні та в Росії // Українське музикознавство № 6. Київ: Музична Україна, 1971. – С.126–136.
8. Макарова В.А., Макарова Л.А., Шейко В.К. Сумщина в долях трьох геніїв. Літературно-художнє видання. Київ: ВД "Фолігрант", 2014. 200 с.
9. Михайлов Г.М. Композиторв і хоровий диригент Г.М.Давидовський. Нарис про життя і творчість. Київ: Советский композитор, 1962. 102 с.
10. Рахманинов С. В. Литературное наследие в 3-х томах. М.: Советский композитор, 1978–1980.
11. Сумщина в іменах / [енциклопедичний довідник]. – Суми, Асмедіа. 2003. С. 196.
12. Терещенко-Кайдан Л.В. Ірмолой Гаврила Головні – унікальна пам'ятка української церковно-співацької культури XVII–XVIII ст. Київ, 2009. 224 с
13. Традиційна бандура: минуле, сучасне майбутнє: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Харків: Савчук О.О. НМНК «Музей Івана Гончара», 2016. 232 с.
14. Хай М. Українська інструментальна музика усної традиції. Дрогобич: Коло, 2011. 467 с.
15. Черемський К. Повернення традиції. З історії нищення кобзарства. Харків, 1999. 288с.

16. Черемський К. Традиційне співоцтво. Українські співці-музиканти в контексті світової культури. Харків: Атос, 2008. 248 с.
17. Шеффер Т., Черпухова К. Нотозібрання Розумовських з фондів ЦНБ АН УРСР – цінний документ музичної кукльтури України XVIII століття // Українське музикознавство № 6. Київ: Музична Україна, 1971. С.170 – 184.

Допоміжна

1. «Мистецьке середовище Сумщини середини ХХ століття // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. ст. Вип.37. Шлях до майстерності в реаліях мистецької практики та освіти / Харк. нац.ун-т мистецтв імені І.П.Котляревського. Харків: Вид-во ТОВ «С.А.М.», 2012. С.245-259.
2. Класична музика в умовах інформаційного суспільства. // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. ст. Вип. 41. Класична музика в сучасній культурі / Харк. нац.ун-т мистецтв імені І.П.Котляревського.; ред.-упоряд. Л.В.Русакова. Харків: Видавництво ТОВ «С.А.М.», 2014. С.29-39.
3. Музичне життя повітового міста в роки Першої світової війни // Часопис НМАУ ім. П.І.Чайковського № 4 (25) Київ, 2014. С. 78-87.
4. Традиція академічного музикування в часопросторі провінційного міста // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. ст. Вип. 40. Класична музика в сучасній культурі / Харк. нац.ун-т мистецтв імені І.П.Котляревського. – Харків: Вид-во ТОВ «С.А.М.», 2015. С.254–267.
5. «BACH-FEST» І «ORGANUM» як територія музичного бароко // Аспекти історичного музикознавства – VII: Барокові шифри світового мистецтва : зб. наук. ст. / Харк. нац. Ун-т мистецтв імені І. П. Котляревського; ред.-упоряд. Л. В. Русакова. Харків : Видавництво ТОВ «С. А. М.», 2016. С. 167–181.
6. Концертне життя в Сумах: нові творчі проекти // Часопис НМАУ ім. П.І.Чайковського № 4 (25) Київ, 2015 С. 87–101.
7. Пам'яті музиканта // Хорове мистецтво України та його подвижники: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (м.Дрогобич, 20-21 жовтня 2016 року) / редкол. І. Л. Бермес, В. В. Полюга. Дрогобич: Редакційно-

видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка, 2016 рік [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ddpu.drohobych.net/?page_id=5182. С. 44-60.

8. Шостакович і Суми: невідома сторінка музичної історії міста // зб. наук. статей за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції «Творчість С. Прокоф'єва і Дм. Шостаковича в контексті музичної історії України: традиції та сучасність» (1-2 грудня 2016 р., м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 198 с.
9. Теодор Мюллер: сумська юність московського професора // Часопис НМАУ ім. П.І.Чайковського № 4 (33). Київ, 2017. С. 30–38.

Інформаційні ресурси

1. Державний архів Сумської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://daso.sumy.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=51.
2. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csam.archives.gov.ua/ukr/holovna/>.
3. Центральний державний історичний архів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cdiak.archives.gov.ua/>.

Методичне видання

ГУРА Вікторія Вікторівна

**САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З КУРСУ
«МУЗИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»**

Методичні рекомендації

Спеціальність: 025 Музичне мистецтво

Галузь знань: 02 Культура і мистецтво

Комп'ютерна верстка *С.П. Цьома*

Підп. до друку 17.10.2023 р.

Формат 60x84/16. Гарнітура Cambria.

Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 1,98.

Ум. фарб.-відб. 1,98. Обл.-вид. арк. 1,31.

Тираж 100 пр. Вид. №79.

Видавець і виготовлювач:

ФОП Цьома С.П.

40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.

Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.